

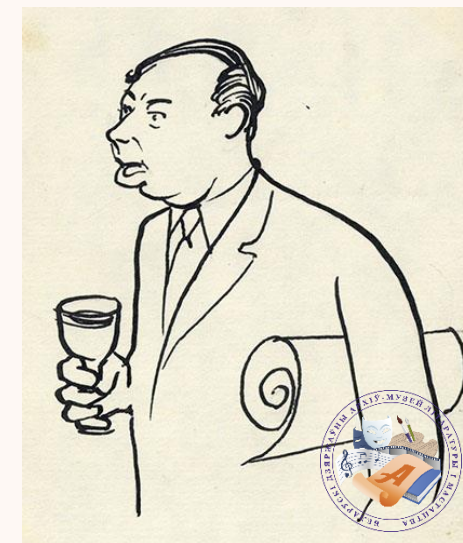
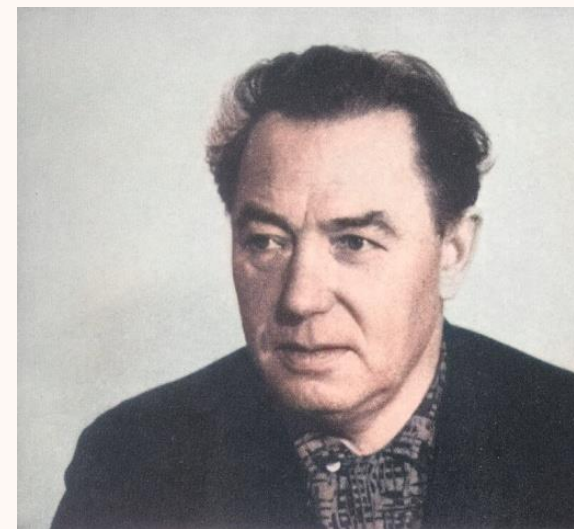

АНАТОЛЬ АСТРЭЙКА – ПАЭТ БЕЛАРУСКАЙ ПЕСНІ

Паэт, перакладчык, драматург, журналіст і яшчэ пясняр. У беларускай літаратурнай традыцыі песнярамі прынята называць паэтаў-класікаў, якія на самой справе не заўсёды мелі непасрэднае дачыненне да песняў. Анатоль Астрэйка (1911 – 1978) не ствараў новыя літаратурныя формы, яго сачыненні ніколі не лічыліся эталонам, так што наўрацці яго можна лічыць класікам. Але ён безумоўна быў песняром, бо зрабіў важны ўнёсак у развіццё беларускай музыкі. У 1940-я – 1970-я гг. ён з’яўляўся адным з найбольш запатрабаваных аўтараў тэкстаў да музычных твораў і працаваў з кампазітарамі і музыкантамі, якіх дакладна можна вызначыць як класікаў, – Львом Абеліёвічам, Дзмітрыем Лукасам, Генрыхам Вагнерам, Ісакам Любанам і інш.

У Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва захоўваецца фонд асабістага паходжання нумар 197 Анатоля Астрэйкі. Акрамя таго, дакументы, звязаныя з ім, захоўваюцца ў іншых фондах архіва-музея. З іх дапамогай мы прасочым найбольш незвычайныя вехі яго біяграфіі і ўнёсак у развіццё беларускай песні.

*Дзмітрый Самахвалаў, кандыдат гістарычных навук,
вядучы навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага
архіва-музея літаратуры і мастацтва*

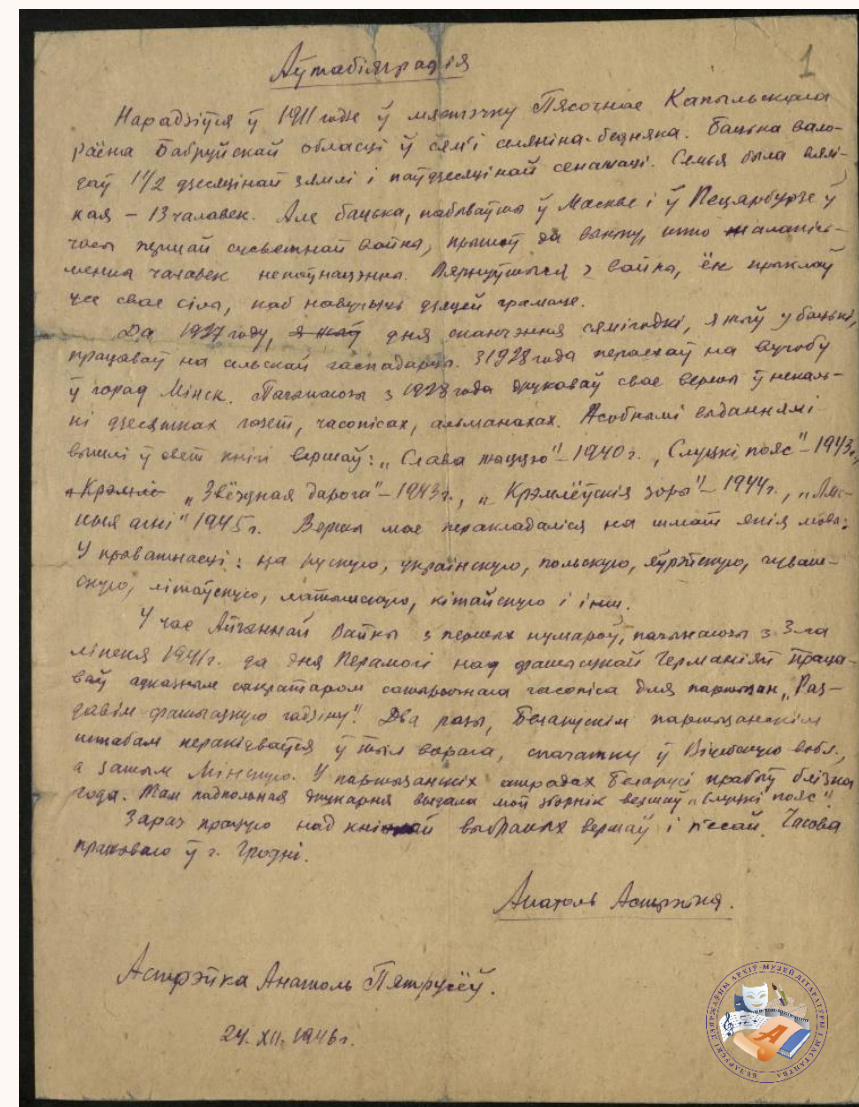

Шарж М.Я. Лісоўскага на А. Астрэйку, 1960-я.
– Ф. 268. Воп. 1. Спр. 45. Арк. 1

Адам Русак і Анатоль Астрэйка, 1938. – Ф. 14. Воп. 1. Спр. 48. Арк. 3

Анатоль Астрэйка нарадзіўся 24 ліпеня 1911 г. у мястэчку Пясочнае Слуцкага павета (у нашы дні – аграгарадок Капыльскага раёна). Цікава, што з Пясочнага паходзіў спявак і яшчэ адзін надзвычай папулярны паэт-песеннік Адам Русак (1904 – 1987). У рэчаісным жыцці яны былі не проста землякамі, але і сябрамі.

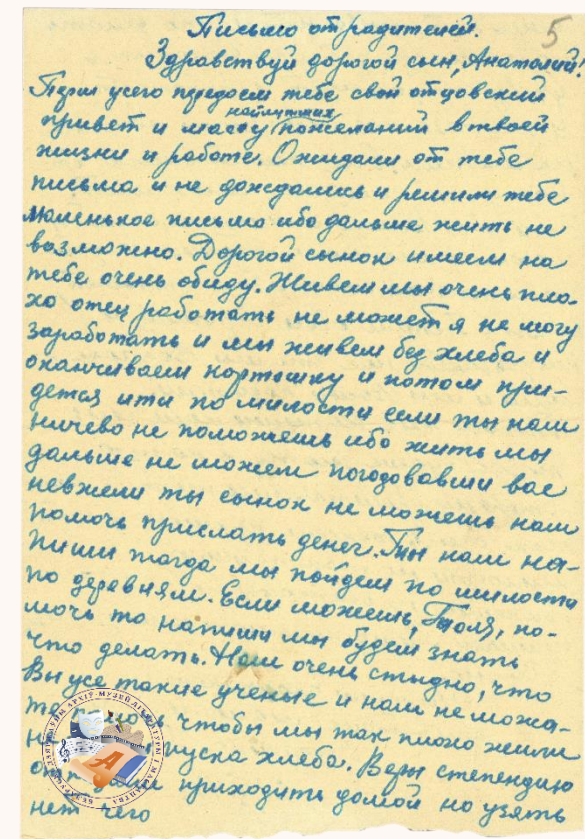
Аўтабіяграфія Анатоля Астрэйкі,
1946. – Ф. 197. Воп. 1. Спр. 61.
Арк. 1

Ордэнская кніжка (ордэн чырвонай зоркі), 1944.
– Ф. 14. Воп. 1. Спр. 48. Арк. 3

Пасведчанні аб узнагародах медалямі «За абарону
Масквы» (1944) і «За доблесную працу ў гады
Вялікай айчыннай» (1945). – Ф. 197. Воп. 2. Спр. 15. Арк. 18, 20

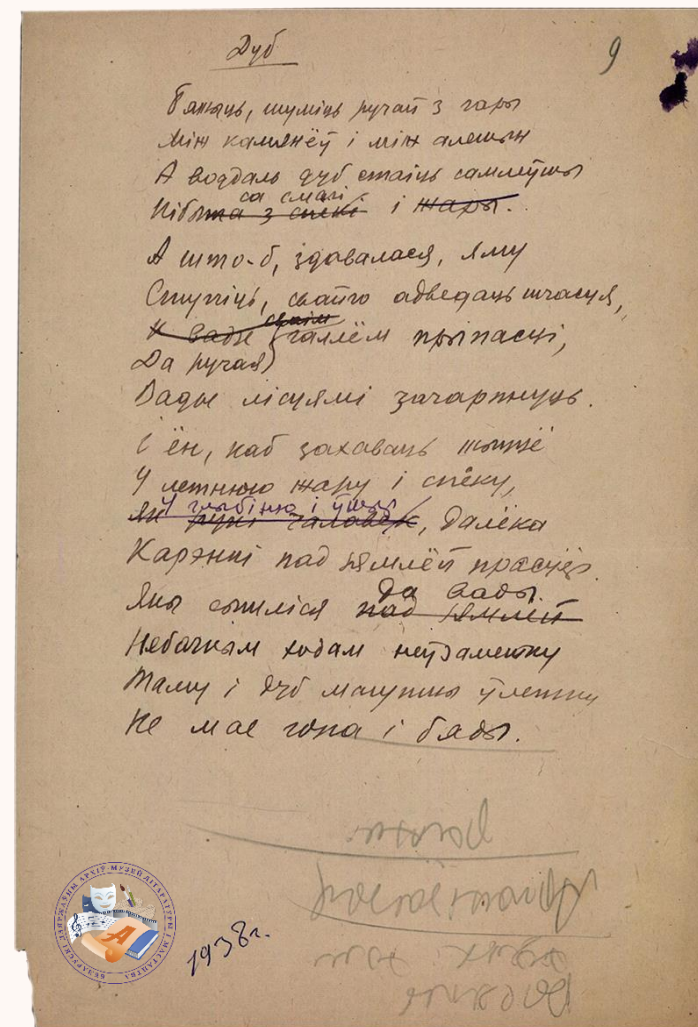
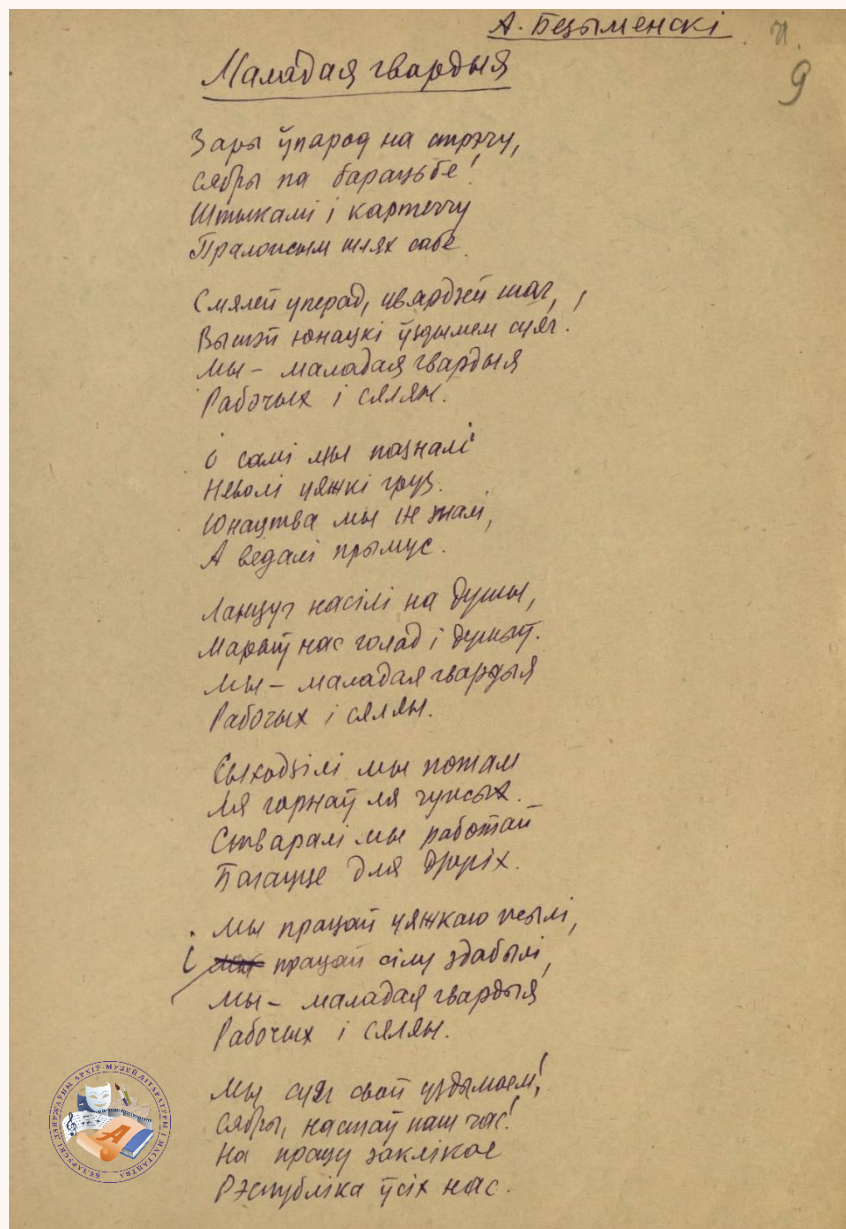

Ліст ад бацькоу, 1947. – Ф. 197.
Воп. 1. Спр. 116. Арк. 5

Сапраўднае імя, дадзенае Анатолю Астрэйку пасля нараджэння, было Акім. Менавіта на імя Акіма Пятровіча Астрэйкі былі аформлены некаторыя яго дакументы, у тым ліку ордэнская кніжка. Але імя Анатоля – не проста літаратурны псеўданім. На яго таксама афармляліся дакументы. Зрэшты, Анатолям або Толькам Астрэйку называлі яго бацькі ў сваіх лістах.

Анатолий Астрэйка
 пачаў пісаць і
 публікавацца яшчэ ў
 школьныя гады. З
 1930 г. актыўна
 супрацоўнічаў з
 мясцовымі і
 рэспубліканскімі
 газетамі.

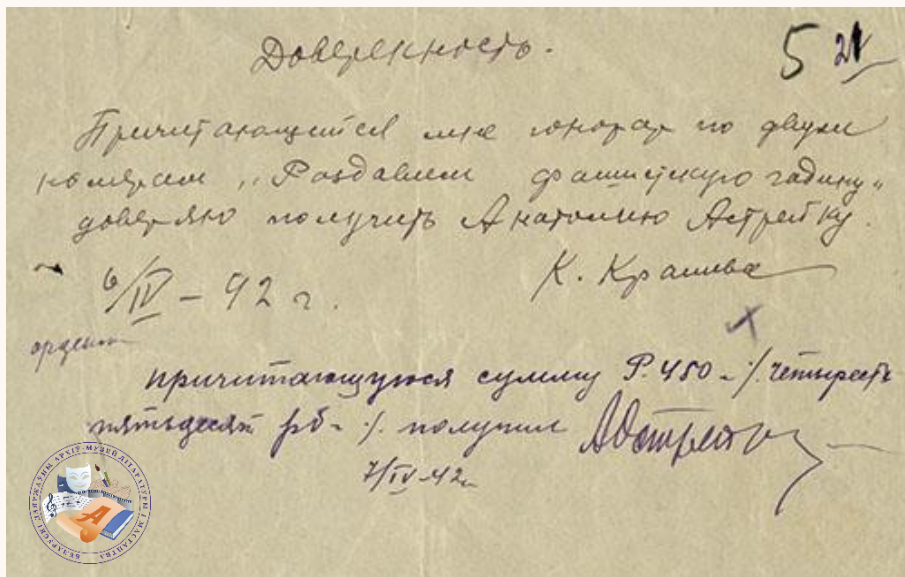
Пераклад верша Аляксандра
 Безыменскага для песні
 «Маладая гвардыя», 1922. –
 Ф. 197. Воп. 1. Спр. 75. Арк. 9.

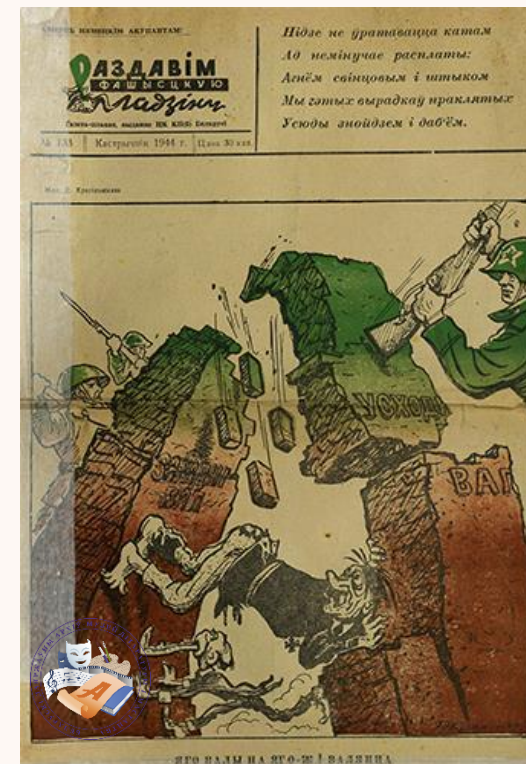
Верш «Дуб», 1938. –
 Ф. 197. Воп. 1. Спр. 15. Арк. 9.

У час Вялікай Айчыннай вайны Анатоль Астрэйка працаваў адказным сакратаром сатырычнай газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну», па заданню штаба партызанскага руху двойчы накіроўваўся ў нямецкі тыл. У Слуцкай падпольнай друкарні быў адціснуты яго зборнік вершаў «Слуцкі пояс» (1944).

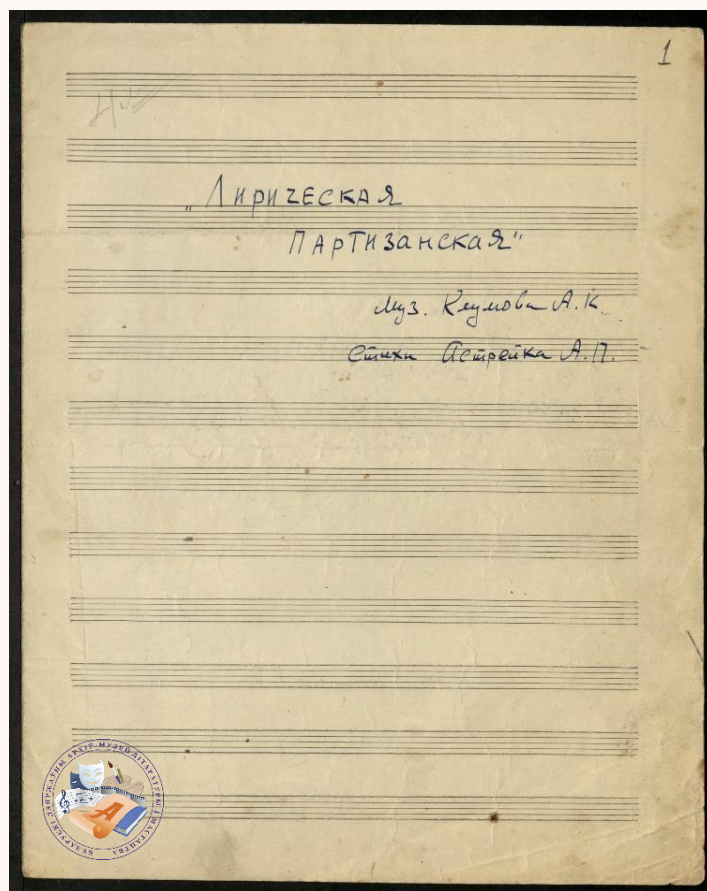
Даверанасць К. Крапівы для атрымання
яго ганарару А. Астрэйкам, 1942.
– Ф. 92. Воп. 1. Спр. 384. Арк. 5.

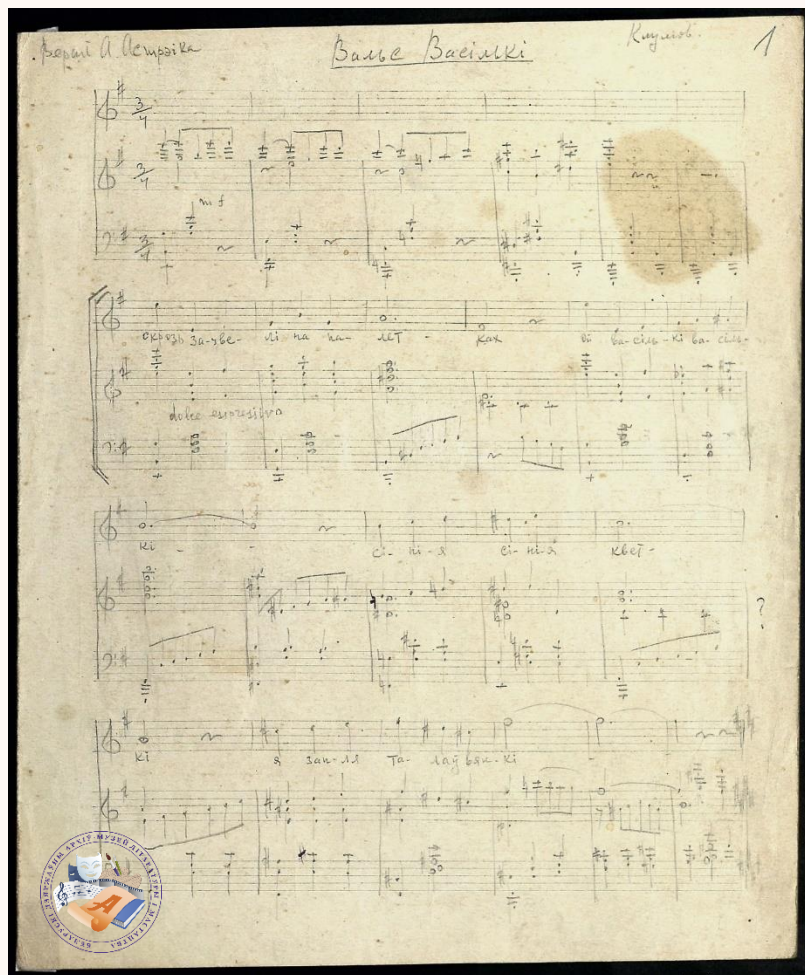
Сатырычны верш А. Астрэйкі ў
«Раздавім фашысцкую гадзіну»
(№133, 1944). – Ф. 59. Воп. 2.
Спр. 47. Арк. 1, 2зв.

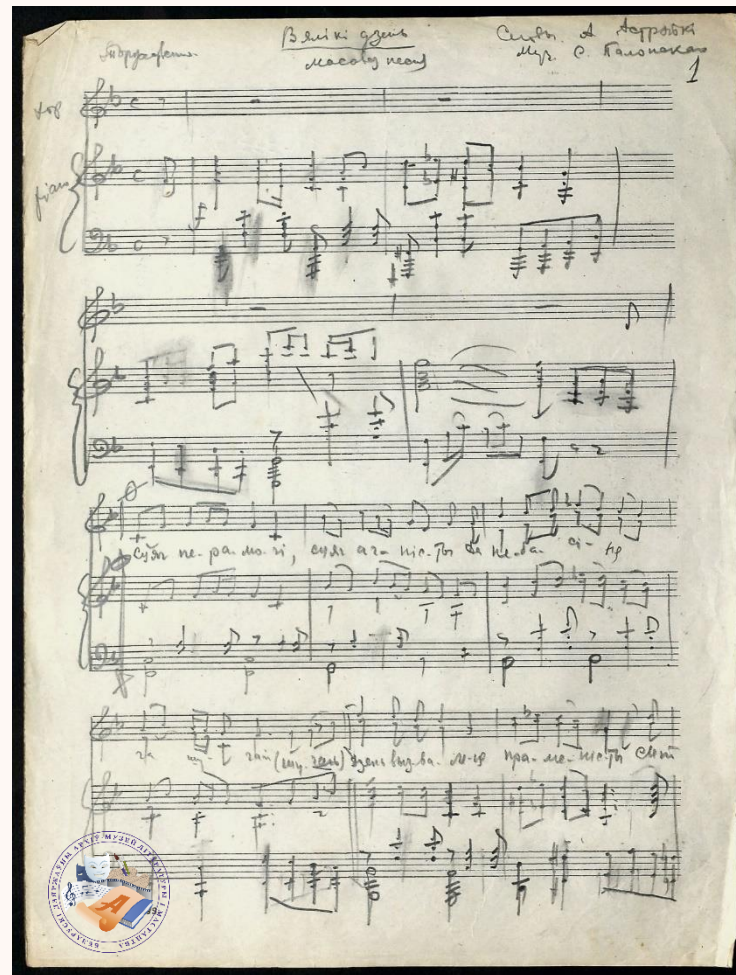
Менавіта ў ваенныя гады Анатоль Астрэйка стаў супрацоўнічаць з вядомымі беларускімі музыкантамі, што знаходзіліся ў эвакуцыі.

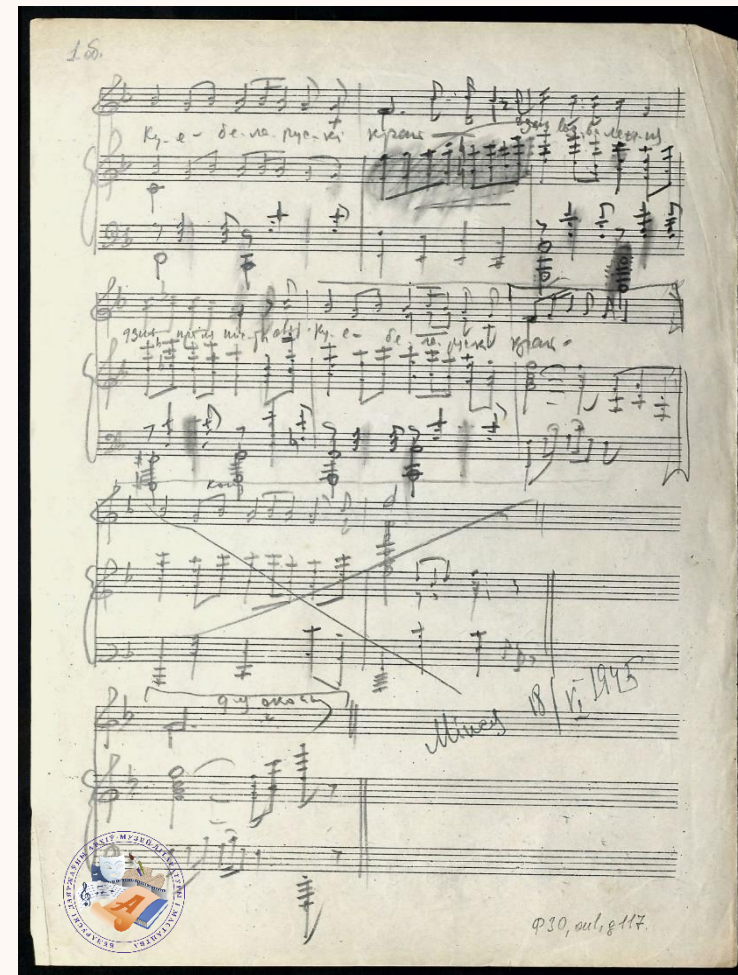
«Лірычная партызанская» песня. Музыка Аляксея Клумава, словы Анатоля Астрэйкі.
[1941 – 1944]. – Ф. 14. Воп. 1. Спр. 48. Арк. 3

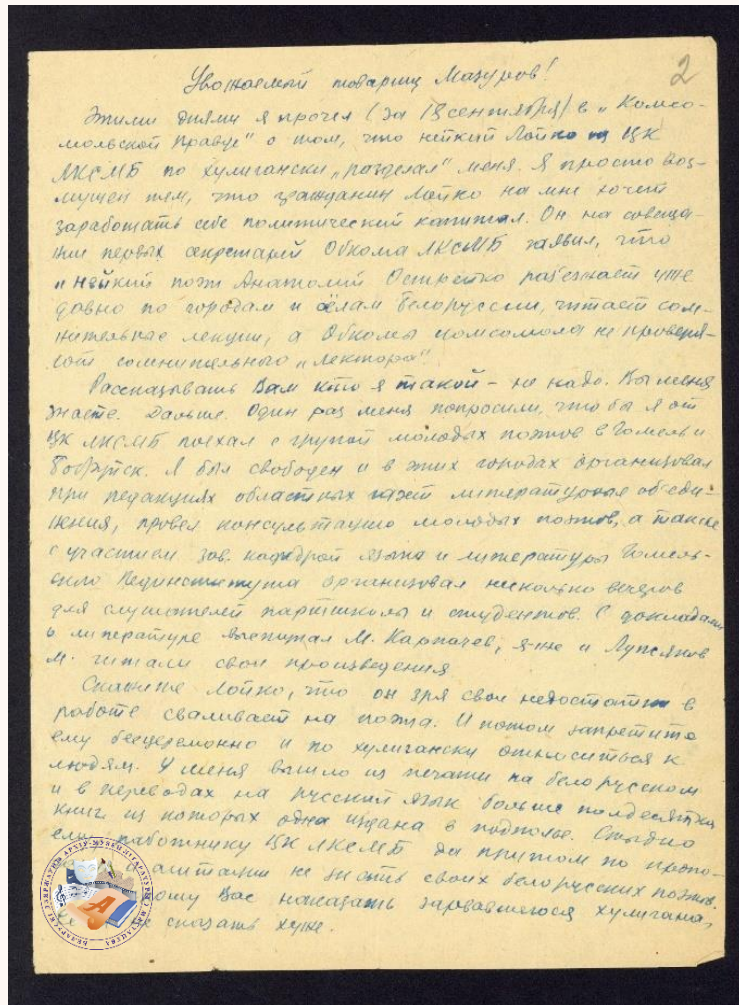
Вальс «Васількі». Музыка Аляксея Клумава,
слова Анатоля Астрэйкі, [б.г.]. – Ф. 29.
Воп. 1. Спр. 21. Арк. 1.

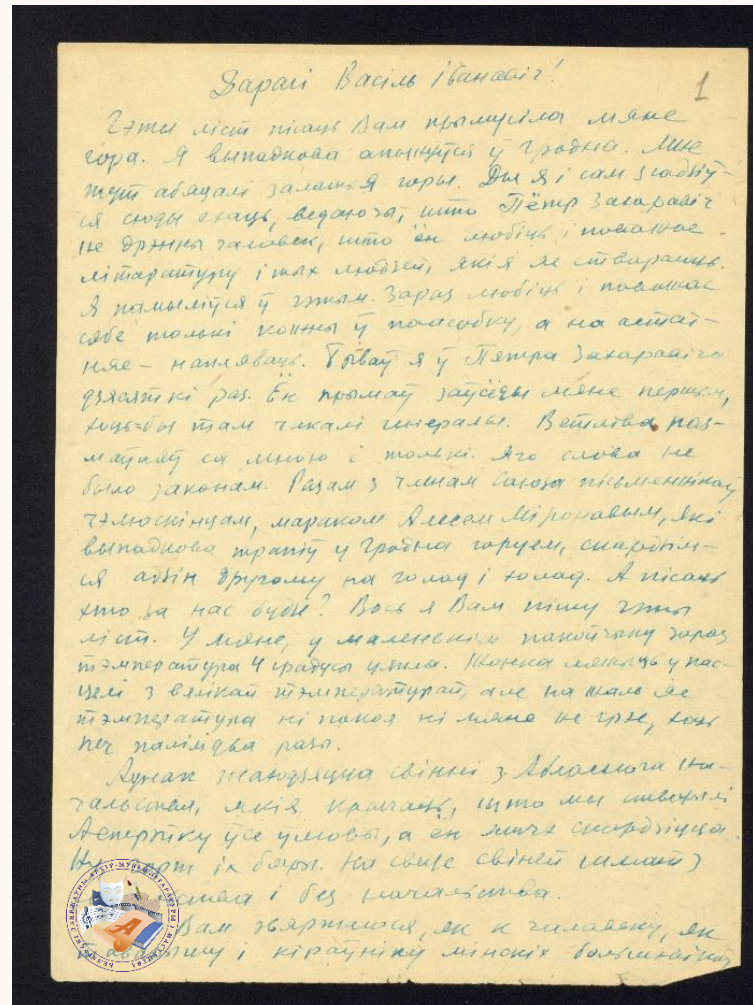
Чарнавік песні для хора «Вялікі дзень». Музыка Самуіла Палонскага,
слова Анатоля Астрэйкі, 1945. – Ф. 30. Воп. 1. Спр. 117. Арк. 1, 13в.

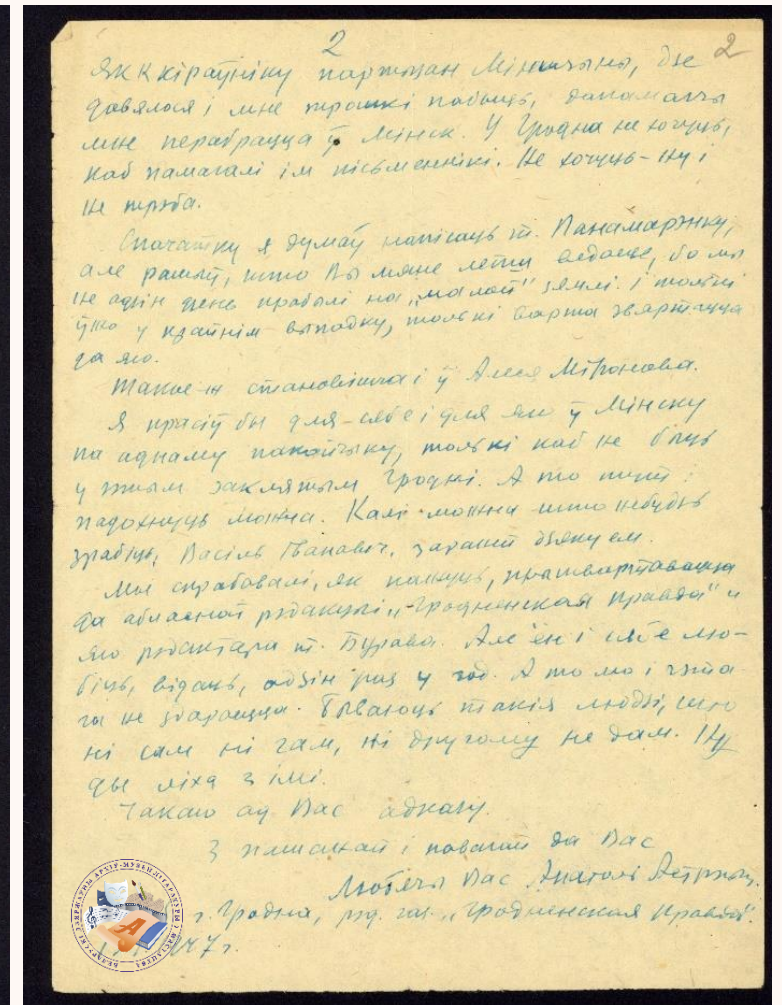
У 1946 г. Анатолий Астрэйка ўзначаліў Гродзенскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР. Але адносіны з адказнымі грамадскімі функцыянерамі ў яго не склаліся, пра што ён пісаў К.Т. Мазураву, у той час сакратару ЦК ЛКСМБ, і В.І. Казлову, старшыні Вярхоўнага Савета БССР. У 1947 г. ён канчаткова вырашыў пакінуць пасаду ў Гродна. У лісце да В.І. Казлова скардзіўся на склаўшыяся ўмовы і пытаў «пакойчык» у Мінску.

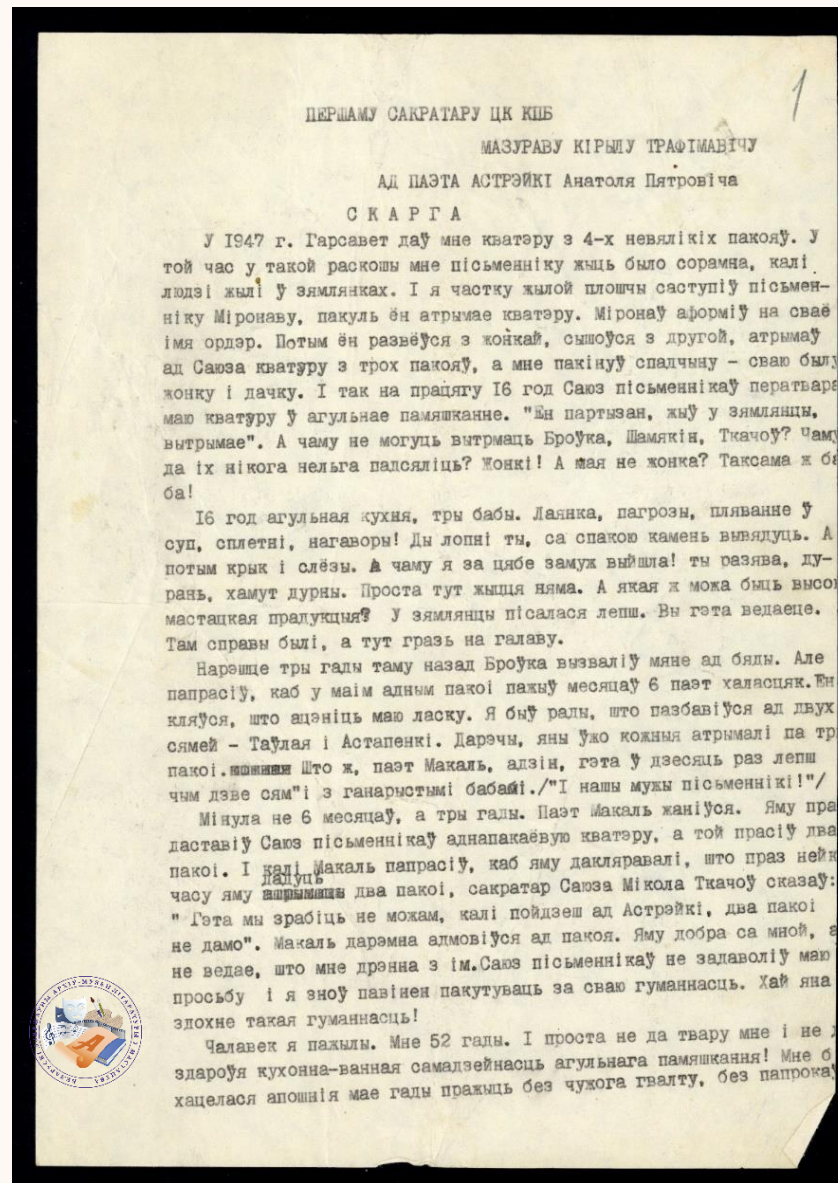
Ліст да К.Т. Мазурава, 1946.
– Ф. 197. Воп. 1. Спр. 114. Арк. 2.

Ліст да В.І. Казлова, 1947. – Ф. 197. Воп. 1. Спр. 113. Арк. 1, 2.

Відавочна, В. І. Казлоў пайшоў насустрач Анатолю Астрэйку. У 1947 г. замест «пакойчыка» ён атрымаў у Мінску чатырохпакаёвую кватэру. Яна хутка ператварылася ў «камуналку». Жыллёвае пытанне стала адной з галоўных праблем сям’і Астрэйкаў на 16 гадоў, пра што паэт эмацыйна скардзіўся К.Т. Мазураву, у той час — ужо першаму сакратару ЦК КПБ. Лісты і скаргі А. Астрэйкі — выдатная крыніца гісторыі ўзаемадзеяння пісьменнікаў і ўлады ў БССР.

Скарга да К.Т. Мазурава, 1963.
– Ф. 197. Воп. 1. Спр. 114. Арк. 1.

Паштовая картка з адрасам
Анатоля Астрэйкі. – Ф. 197. Воп. 1.
Спр. 122. Арк. 13в

Кватэра Анатоля Астрэйкі знаходзілася ў доме па адрасу праспект Сталіна, 43 (у нашы дні – праспект Незалежнасці, 43). У другой палове 1940-х гг. яго называлі Домам пісьменнікаў і навукоўцаў. У ім жылі Адам Русак, сябра і калега Анатоля Астрэйкі, паэт і перакладчык Юрка Гаўрук, вядомая оперная спявачка Рыта Млодэк і інш. Дом славіўся творчай атмасферай. Да 1960-х гг. большасць кватэр былі камунальнымі.

«Калыбельная» Льва
Абеліёвіча і «Зараначкі
барвовыя» Генрыха
Вагнера на словы Анатоля
Астрэйкі сталі аднымі з
найбольш папулярных
песен сярод слухачоў
беларускага радыё ў
пасляваенны перыяд.

Handwritten musical score for a song. The title is "КОНЕЦ НАЗ." (KONETS NAZ.). The date is [1948]. The tempo/mood is "andante con moto". The score is written for voice and piano. The lyrics are in Cyrillic. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like "un poco rit." and "ritard".

«Калыханка». Музыка Льва Абеліёвіча,
слова Анатоля Астрэйкі, 1948. – Ф. 345.
Воп. 1. Спр. 79. Арк. 5

Стал, молоде жь

2/XI - 1955г.

Зараначкі барвовыя

Слова А. ОСТРЕЙКО. Музыка Ген. ВАГНЕРА.

Оживлену

Гу - дучь гудкі вя - се - лы - я звы - чай. на ра - ні -

ца. За - ра.начкі бар.во.вы.я цві - туць над га - ла -

вой. Цві - туць, цві. туць і па - да - юць, на -

лі яс - не - е ўсход. Як це - шыць нас і

ра - ду - е дня но.ва - га пры - ход, як

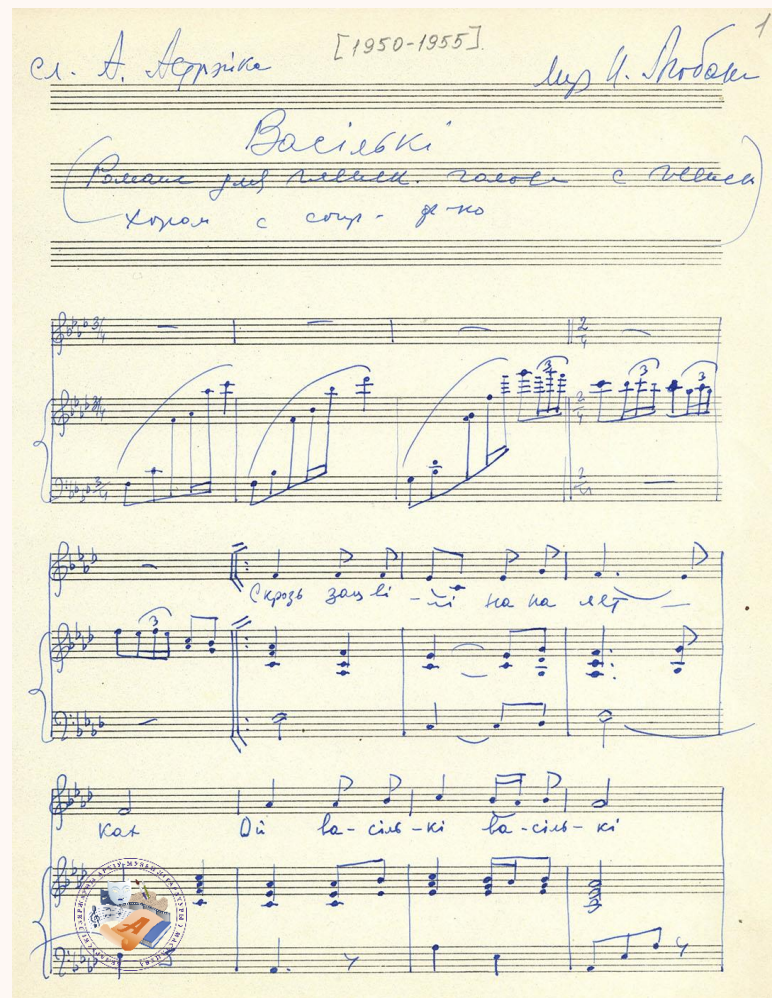
це - шыць нас і ра - ду - е дня но.ва - га пры - ход.

Гудучь гудкі вясяляе
Звычайна раніцой.
Зараначкі барвовыя
Цвітуць над галавой.
Цвітуць,
Цвітуць
І падаюць,
Калі яснае ўсход.
Як пешыць нас і радуе
Дня новага прыход.
Хто з плагам,
Хто з сакераю,
Хто з палі,
Майце
Шлях
Шчаслівым новым днём.

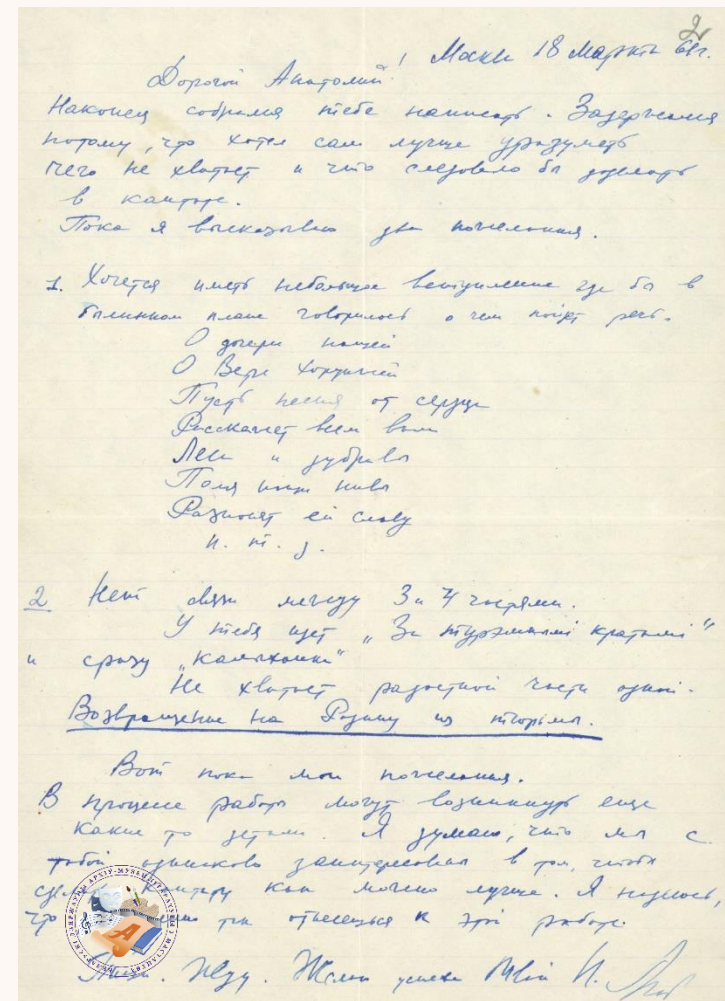
Хай заклік к працы славіцца,
Калгасны,
Гарадскі.
Грымніць хай наша здравіца
Народу на вякі.
Прыходзь к нам, сонца яснае,
З-за гор,
З-за чыстых рос,
Кастрычнік долю шчасную
У Беларусь прынес.
Гудучь гудкі рулівыя
Звычайна раніцой.
Вясяляя,
Шчаслівыя,
Мы дзень страчаем свой.

«Зараначкі баровыя». Музыка Генрыха Вагнера, словы Анатоля Астрэйкі, 1955. – Ф. 255. Воп. 1. Спр. 52. Арк. 1

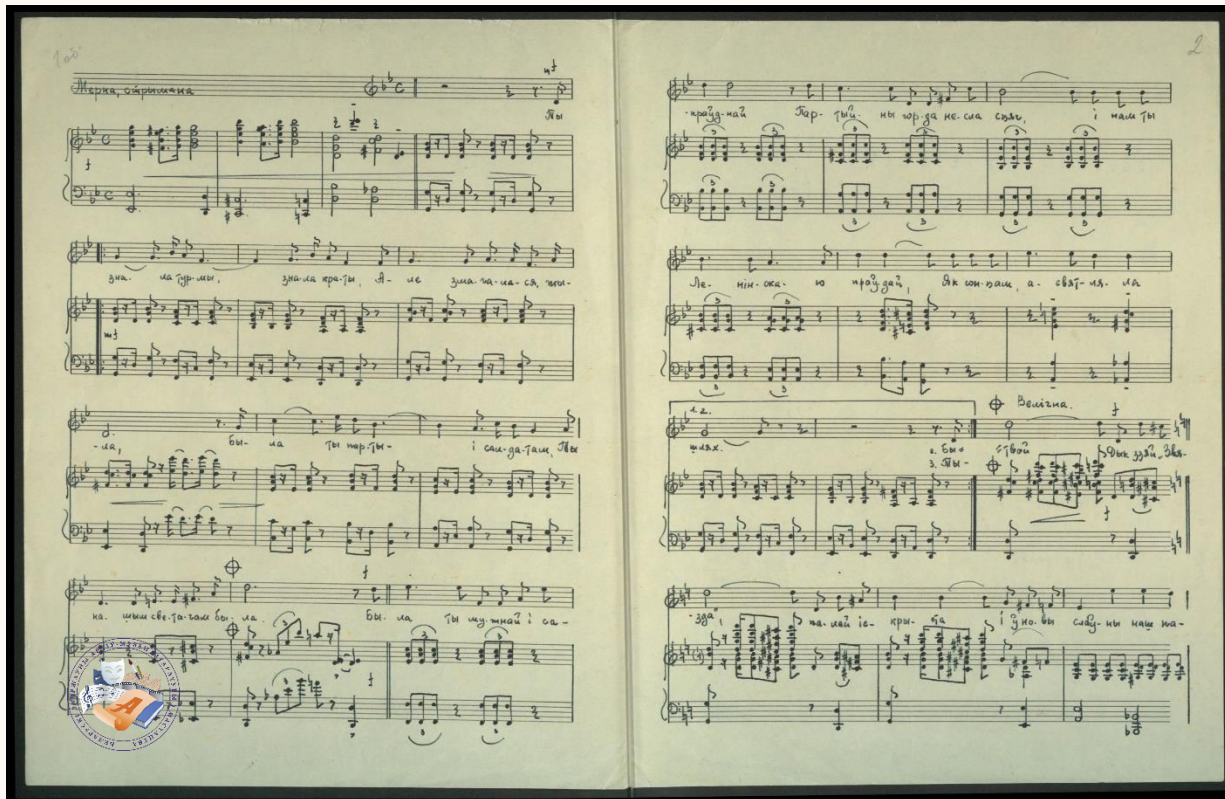
Адным з найбільш
паспяхових для Анатолія
Астрэйкі было
супрацоўніцтва з
кампазітарам Ісакам
Любанам, аўтарам
папулярных музычных
твораў, што пісаліся для
шырокай аўдыторыі.

Раманс «Васількі» Ісака Любана на словы
Анатолія Астрэйкі, [1950 – 1955].
– Ф. 303. Воп. 1. Спр. 27. Арк. 1

Ліст Ісака Любана да
Анатолія Астрэйкі, 1961.
– Ф. 197. Воп. 1. Спр. 122. Арк. 2

Песня для голоса з фартэпіяна «Газеце «Звезда»».
Музыка Юрыя Семянякі, словы Анатоля Астрэйкі, 1967.
– Ф. 198. Воп. 1. Спр. 34. Арк. 13в, 2, 23в.

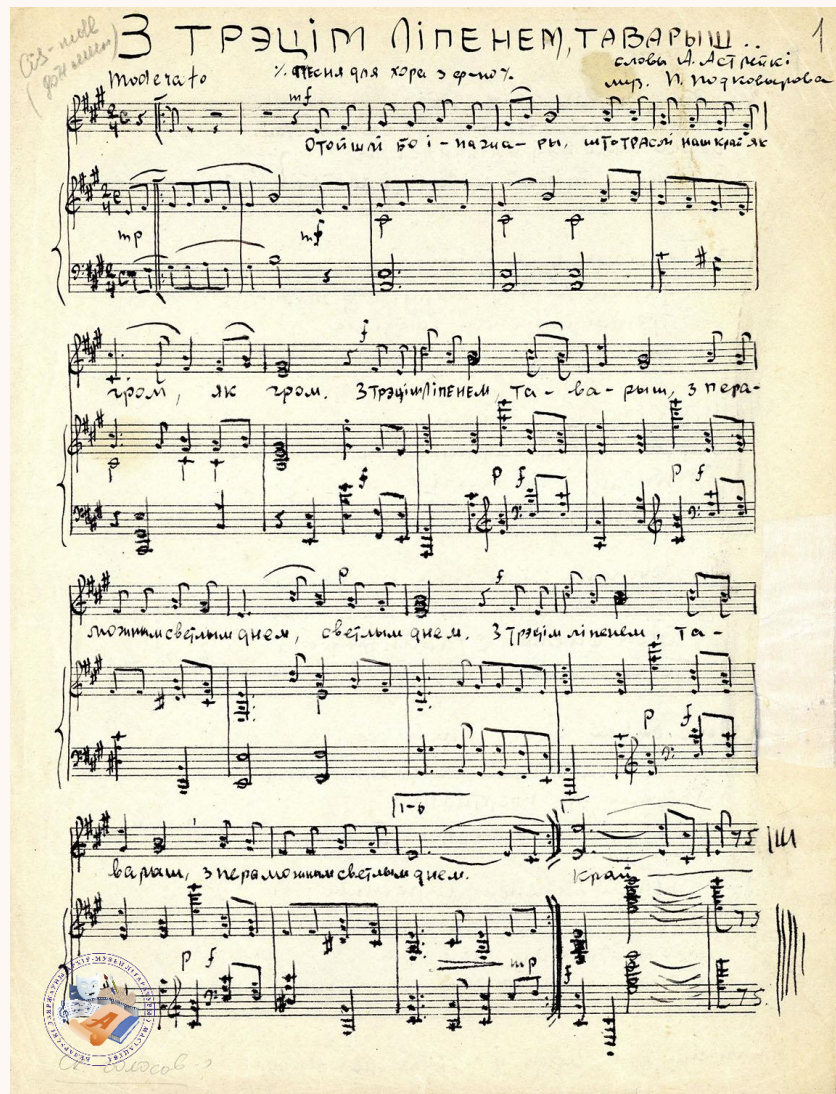
Анатоль Астрэйка супрацоўнічаў у пасляваенны перыяд з маладым перспектыўным кампазітарам Юрыем Семянякам, аўтарам мелодый да многіх папулярных песен, але агульных шлягераў у іх так і не з'явілася.

1. Мы знака турны, знака крэй,
Але змечалася, тыя,
Была ты партні саудаці,
Пы кашы святаці была.
Была ты шутнай і сапраўдай,
Партыйны горда неса сьвяз.
І нам ты Ленінскаю праўдай,
Як сонца, асвятляла шлях.

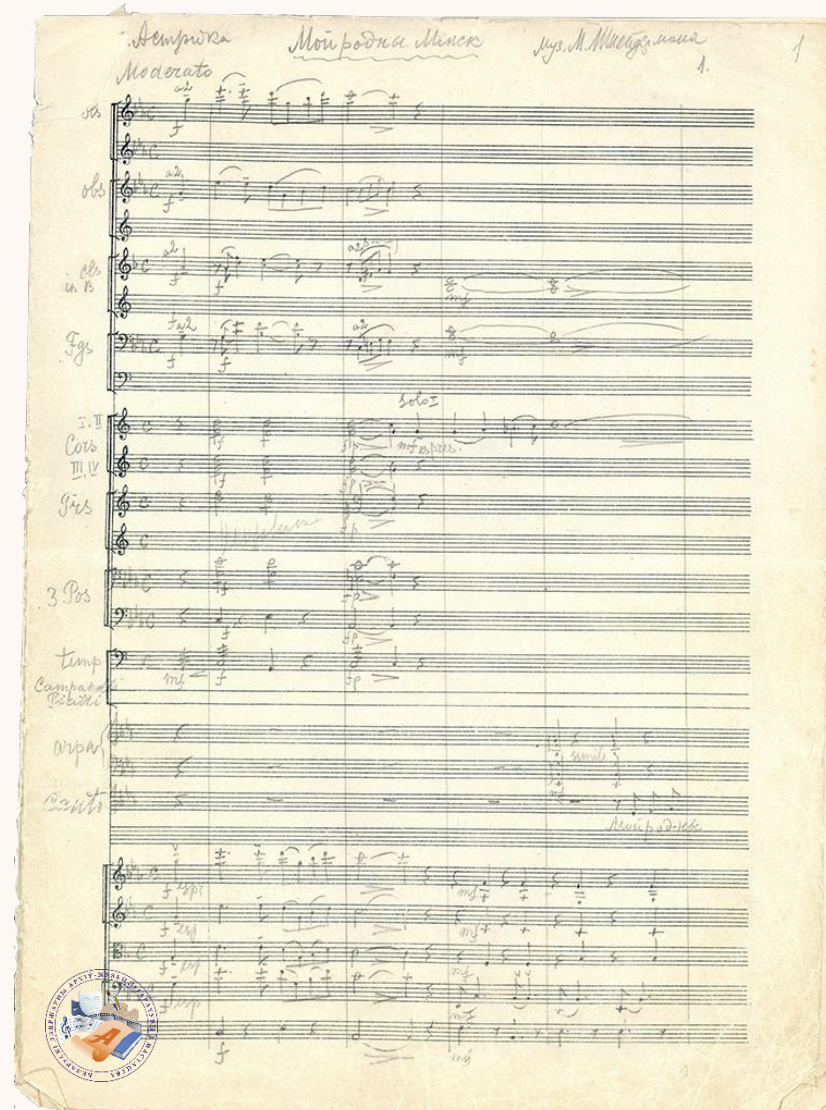
2. У нас французскае наваці
Была надпошчыца ты,
Была ты мушкетэраў запыскаці
Казюшнай нашою праваці.
Была ты шутнай і сапраўдай,
Партыйны горда неса сьвяз.
І нам ты Ленінскаю праўдай,
Як сонца, асвятляла шлях.

3. Ты з кашы шасці, наша доваці
Зважана ас высоты свой.
І аб заводах і аб полі
Заўжды быў шчыры клопат твой.
Дык зды "Звезда" наша іскрыца
І ў новы сьмукты наш навод,
Вядзі дарогай кашуціцаці
Да шчыты Ленінскай народ.

Відавочны сакрэт Анатоля
Астрэйкі як паэта-песенніка
быў не ў тэматыцы яго
вершаў, а ў тым, што яны
лёгка клаліся ў найбольш
запатрабаваныя ў
кампазітараў таго часу
рытмы — дзве чвэрці (для
маршаў) і чатыры чвэрці
(шырокі эстрадна-
сімфанічны памер).

*Песня «З трэцім ліпеня, таварыш».
Музыка Пятра Падкавырава, словы
Анатолія Астрэйкі, 1945. – Ф. 247. Воп. 1.
Спр. 75. Арк. 1.*

«Мой родны Мінск». Музыка Марка Шнейдэрмана, словы Анатоля Астрэйкі. Чарнавы аўтограф, 1960-я. – Ф. 345. Воп. 1. Спр. 37. Арк. 1.

СВАЙГО СЭРЦА ЦЯПЛО

Многа вёсен прайшло,
Я ж заўды адчуваю
У сваім сэрцы цяпло
І любоў к свайму краю.

І тоаму не маўчу,
Слаўлю песняю долю.
Толькі шчасця хачу,
А не смутку, не болю.

А закрадзеца сум —
На сухія лясы,
На карчы ў верасы
Смутак свой занясу.

Верш «Свайго сэрца цяпло», 1940.
— Ф. 197. Воп. 1. Спр. 16. Арк. 12.

Неўгамонным вятрам
Я ўсю горуч аддам,
Хай развеюць па полі
Нібы лісце з таполі,
Неяпатрэбны той сум,
Што гадзі прынясуць.

Што было, дык прайшло,
А навошта мне сум.
Свайго сэрца цяпло
Я жыццю панясу.

Анатоль Астрэйка верыў,
што сваёй творчасцю
нясе цяпло свайго сэрца.
Гэта цяпло можна не
проста адчуць, а пачуць
разам з песнямі, якія
назаўжды застануцца
разам з намі.

